

Herinneringen op Mytylschool De Sprienke in Goes aan ondertekening MuziekAkkoord Zeeland (20 februari 2019)

Akkoorden in majeure Regionale verankering

Bjorn Schrijen
Ruth Slob
Maxime van Haeren

Boekmanstichting
Kenniscentrum voor kunst,
cultuur en beleid

Sinds 2017 stimuleert Méér Muziek in de Klas dat scholen, pabo's, conservatoria, muziekscholen, verenigingen, ondernemers, overheden en andere belanghebbenden de handen ineenslaan om het muziekonderwijs in hun regio's structureel te verbeteren. Die samenwerking wordt bekrachtigd in een lokaal convenant – een 'MuziekAkkoord' – en tijdens een muzikaal feest door alle samenwerkingspartners ondertekend. Op het moment van schrijven zijn er twaalf MuziekAkkoorden afgesloten: een mooi moment om te bekijken wat de akkoorden tot nu toe hebben opgeleverd. Welke herinneringen hebben de verschillende regio's overgehouden aan de aanloop naar de ondertekening? Hoe is men vervolgens met elkaar aan de slag gegaan? Hoe staat het er nu eigenlijk voor? En bovenal: hoe kijkt men samen naar de toekomst?

Op bezoek bij Mytyschool De Sprienke wordt al snel duidelijk dat deze school gek is op muziek. Aan de ramen hangen tekeningen van kinderen met een instrument. Op het schoolplein, tussen de bloeiende bloemen en geurende kruiden van de omliggende tuin, oefent een groep kinderen met djembés en triangels ritmes op de woorden 'Pannenkoek met spek' – met de hitte van die dag en de aardse klanken van de djembé waan je je even in Afrika. Verderop in het gebouw wachten zes kleuters vanuit hun rolstoel met enthousiaste gezichtjes tot hun muzikles begint. Niet veel later leren ze heel voorzichtig mee te klappen en te stampen met een liedje over Nijntje Plus die naar de speeltuin gaat. Uiteindelijk mogen ze door met een stokje over een xylofoon te bewegen ook zelf samen met Nijn van de glijbaan naar beneden!

De Sprienke staat in Goes, in één van de inmiddels twaalf regio's waar sinds november 2017 een MuziekAkkoord (oorspronkelijk 'convenant' geheten) in het kader van het programma Méér Muziek in de Klas *Lokaal* afgesloten is. In deze akkoorden spreken diverse partners op het gebied van muziekonderwijs af om gezamenlijk het muziekonderwijs in hun regio structureel te zullen verbeteren. Het eerste akkoord werd gesloten in de stad Groningen, in 2018 gevolgd door de regio de Liemers en de provincies Limburg en Friesland. Sindsdien gaat het snel: in 2019 werden nog eens acht MuziekAkkoorden ondertekend. In verschillende regio's zijn bovendien nog akkoorden in voorbereiding.

Tabel 1. Overzicht van regio's waar een MuziekAkkoord is ondertekend

	Regio	Datum
1.	Groningen (stad)	14 november 2017
2.	De Liemers	27 juni 2018
3.	Limburg	27 juni 2018
4.	Friesland	20 september 2018
5.	Zeeland	20 februari 2019
6.	Zutphen/Lochem e.o.	17 april 2019
7.	Losser	15 mei 2019
8.	Drenthe	20 juni 2019
9.	De Achterhoek	27 juni 2019
10.	Woerden	3 juli 2019
11.	Hellevoetsluis	16 oktober 2019
12.	Helmond	20 november 2019

In aanvulling op de regio's waarin een MuziekAkkoord ondertekend is, zijn er op het moment van schrijven vier regio's die het muziekonderwijs op eigen initiatief verbeterd hebben, en daarvoor door Méér Muziek in de Klas beloond zijn met een Méér Muziek in de Klas *Bokaal*: de zogenoemde bokaalregio's.

Tabel 2. Overzicht van bokaalregio's

	Regio	Datum
1.	Wijchen	27 juni 2019
2.	Beuningen	27 juni 2019
3.	Berkelland	27 juni 2019
4.	Meerijstad	20 november 2019

Nu er zoveel nieuwe MuziekAkkoorden zijn afgesloten, is het een goed moment om terug te kijken. Is het de samenwerkingspartners gelukt om alle motivatie en goede plannen om te zetten in concrete acties om het muziekonderwijs te verbeteren? Heeft het akkoord hen gebracht wat zij ervan gehoopt hadden? Welke wensen en behoeften hebben zij nog? En welke lessen kunnen we uit de reeds afgesloten akkoorden trekken voor de regio's die nog volgen?

Dit terugkijken deden we tussen eind juni en begin oktober 2019 samen met leden van de stuurgroepen in de eerste vijf regio's waar een Muziekakkoord tot stand is gekomen, alsook met de stuurgroep van de provincie Drenthe. Een rondreis door Nederland bracht ons van Groningen tot Roermond en van Goes tot Assen, waar we

met betrokkenen spraken over respectievelijk de aanloop, de ondertekening, de werking en de toekomst van de akkoorden waaronder zij hun handtekening hebben gezet.¹

Aanloop

De route naar de ondertekening van een akkoord verliep voor alle regio's anders. De regio de Liemers werd als voorloper op het gebied van muziekonderwijs door de provinciale organisatie voor cultuureducatie in Gelderland hiervoor aan Méér Muziek in de Klas voorgedragen. In Friesland en Drenthe werden ambassadeurs door Méér Muziek in de Klas benaderd, en werd in de voorbereiding van het akkoord dankbaar gebruikgemaakt van samenwerkingen die er binnen de provincies al waren. In Zeeland en Groningen namen de ambassadeurs in samenwerking met pabo's het initiatief, en in Limburg wás er voorafgaand aan het MuziekAkkoord eigenlijk al een convenant op het gebied van muziekonderwijs.

De stuurgroepen die we hebben gesproken kijken met goede herinneringen terug op de aanloopfase richting het MuziekAkkoord. Unaniem benoemen ze daarbij de goede ondersteuning die Méér Muziek in de Klas bij het opzetten van het akkoord heeft geboden. Het bureau is goed bereikbaar, hulpvaardig, snel schakelend, en een verzameling van 'fijne mensen'. De aanwezigheid van een externe en soms scherpe gespreksleider die vanuit Méér Muziek in de Klas deelnam aan vergaderingen werd bovendien als een meerwaarde gezien. De gespreksleider bracht de gesprekken op een hoger niveau en kon als buitenstaander juist die vragen stellen die de stuurgroepleden onderling elkaar niet stelden.

Ook wordt de rol van Méér Muziek in de Klas op het gebied van kennisdeling als heel positief benoemd: er was goede documentatie – zoals het *Handboek voor meer muziek in de klas* – voorhanden, en de organisatie moedigde stuurgroepen tijdens de voorbereiding aan om mee te kijken in regio's waar al een akkoord was afgesloten.² Wellicht zou deze uitwisseling zelfs uitgebreid kunnen worden, en zou in de voorbereiding op een MuziekAkkoord ook iemand kunnen aanschuiven die bij de totstandkoming van een eerder akkoord betrokken is geweest.³

Een vraagstuk dat wel in verschillende regio's leefde, betrof de mate waarin het MuziekAkkoord al concrete invulling moest geven aan de inrichting van het muziekonderwijs. Dit bleek vaak een grote opgave, omdat scholen elk eigen keuzes (willen) maken, een andere beginsituatie hebben, en het akkoord niet te zeer willen ervaren als iets dat hen 'van bovenaf' is opgelegd. Tegelijkertijd kon de tekst van het

¹ Alleen in de regio de Liemers is er in overleg met de stuurgroep voor gekozen om telefonische interviews af te nemen.

² Zie hiervoor ook Méér Muziek in de Klas 2019a.

³ Dit was het geval in de stuurgroep van Drenthe, hetgeen volgens de stuurgroepleden heel waardevol was.

akkoord ook niet té open zijn. Daarmee zou het ook snel te vrijblijvend zou worden en zou het moeilijker worden om elkaar aan te spreken op de voortgang van afgesproken doelen.

Een concrete aanbeveling voor de aanloopfase is daarnaast om – zeker voor projectleiders – vooraf een goede inschatting te geven van de tijd die nodig is om tot een MuziekAkkoord te komen. Nu bleek in sommige regio's de benodigde tijdsinvestering groter dan verwacht, en de planning tot aan het feestelijke moment van ondertekening te krap.

Ondertekening

Bij alle regio's die we hebben bezocht leidde de aanloopfase naar een feestelijke ondertekening van het MuziekAkkoord in aanwezigheid van koningin Máxima. In Zeeland verwelkomden leerlingen van De Sprienke haar met een zelfgemaakte rap. In de Liemers vormden duizend basisschoolkinderen een gelegenheidskoor. En in Friesland nam men het (dirigeer)stokje over van Groningen door het lied dat daar bij de ondertekening van het MuziekAkkoord gezongen was, nu in een Friese versie ten gehore te brengen. Het is duidelijk: de ondertekening van een MuziekAkkoord vindt niet in een vergaderzaaltje achter gesloten deuren plaats, maar wordt enthousiast gevierd met veel aanwezigen en heel veel muziek.

De festiviteiten zelf zorgden bij alle betrokkenen voor veel enthousiasme en ook voor een gevoel 'erbij te horen'. Daarmee vormden ze een vliegende start voor de plannen in de MuziekAkkoorden. Ook publicitair was er sprake van een feestje: de goede contacten van Méér Muziek in de Klas met de media en het koningshuis zorgden voor veel media-aandacht bij de ondertekening, en daarmee indirect ook voor het muziekonderwijs.

Toch worden bij alle publiciteit ook kritische kanttekeningen geplaatst. Meerdere gesprekspartners benoemen een spanning tussen de publicitaire en de inhoudelijke doelen van Méér Muziek in de Klas. Scholen steken – ondanks hun al volle programma en jaarplanning – best veel tijd in de voorbereiding op een evenement als de ondertekening van het MuziekAkkoord of Het Kerst Muziek gala. Toch hebben ze niet altijd het gevoel centraal te staan op de dag zelf. Ze moeten zich bijvoorbeeld sterk aanpassen aan het keurslijf en de protocollen van de dag – protocollen die extra strikt zijn als het koningshuis bij de organisatie betrokken is. Ook zijn aanwezige hoogwaardigheidsbekleders soms erg zichtbaar. Daarnaast zouden de (kwaliteits)eisen die vanuit Méér Muziek in de Klas aan het programma gesteld worden op gespannen voet kunnen komen te staan met het lokale karakter van het evenement en het eigenlijke doel: alle kinderen muziek te laten maken en hén centraal te laten staan.

Een fundamentele vraag die gesteld wordt, is bovendien of het muziekonderwijs bij dit spektakel wel gebaat is. Het genereert weliswaar aandacht voor het belang van muziekonderwijs, maar positioneert het ook als iets unieks en bijzonders, in plaats van

als ‘normaal’ onderdeel van het curriculum. Sommigen ervaren bovendien dat het spektakel ver van de praktijk staat: wat je ziet op het podium, is niet de kern van wat muziekonderwijs in de klas daadwerkelijk behelst. Tot slot werd ook de vraag gesteld of het geld dat benodigd is voor de feestelijke ondertekening – en dat voor het grootste deel uit de regio zelf moet komen – niet beter direct in het muziekonderwijs geïnvesteerd zou kunnen worden.

Stand van zaken

Inmiddels is in alle regio's die we bezochten de confetti neergedwarreld en het ondertekeningsfeest een mooie herinnering geworden – op De Sprienke hebben de juffen en meesters zelfs een hele muur met foto's en knipsels van de dag volgehangen. Wat is er sindsdien gebeurd, en zijn de samenwerkingspartners tevreden?

Op de eerste plaats is men de laatste jaren in alle regio's meer en intensiever gaan samenwerken. Dit is niet uitsluitend een gevolg van de MuziekAkkoorden – in de meeste regio's werd er al in meer of mindere mate samengewerkt op het gebied van muziekonderwijs – maar men is het er wel over eens dat het MuziekAkkoord hieraan bijgedragen heeft en dat daardoor het gevoel van verbondenheid tussen de partners vergroot is. De ambassadeurs hebben (in de regio's die een eigen ambassadeur hebben) bovendien een belangrijke rol gespeeld in het samenbrengen van verschillende partijen in de regio.

Ten tweede is men het erover eens dat, mede door het akkoord en de publiciteit rondom de ondertekening daarvan, muziekonderwijs duidelijker op de kaart gezet is. ‘Mijn kind komt weer zingend thuis’, horen stuurgroepleden in de Liemers ouders bijvoorbeeld steeds vaker zeggen. De eerste zes MuziekAkkoorden bereiken naar verwachting 1.338 van de 6.740 (19,9 procent) basisscholen, en 223.309 van de 1.508.912 (14,8 procent) basisschoolleerlingen. Bovendien maakte in mei 2019 in totaal 23 procent van de basisscholen in Nederland gebruik van de door het Fonds voor Cultuurparticipatie uitgevoerde subsidieregeling Impuls Muziekonderwijs (in het vervolg aangeduid met ‘Impulsregeling’). Deze stelt hen financieel in staat om drie jaar lang het muziekonderwijs op de school te versterken (Broek et al. 2019, 30; CBS 2019).

Op al die scholen is een verbetering van het muziekonderwijs gerealiseerd, op vele verschillende manieren. Scholen die gebruikmaken van de Impulsregeling zetten – mede met behulp van een vakspecialist – bijvoorbeeld muziek weer op de agenda, schaffen (digitale) lesmethodes en instrumenten aan, scholen leerkrachten bij, of bezoeken optredens met leerlingen (Beekhoven et al. 2018). In alle regio's zijn er bovendien ook andere, unieke activiteiten bedacht. Zo keek men in Groningen een jaar na het ondertekenen van het MuziekAkkoord met mooie herinneringen terug op lessen waarin kinderen een eigen ringtone leerden componeren, leerkrachten met behulp van een Piano Crash Course liedjes op de piano leerden begeleiden, en groepen 5 een

bezoek brachten aan het Noord Nederlands Orkest (Méér Muziek in de Klas Lokaal Groningen 2018).

Ondanks dat de stuurgroepen positief zijn over de afgesloten akkoorden, zijn er in alle regio's ook duidelijke zorgen. De grootste van die zorgen betreft de duurzaamheid van alle inspanningen die nu op het gebied van muziekonderwijs genomen worden. Dit blijkt ook uit verschillende onderzoeken naar de stimuleringsmaatregelen op het gebied van muziekonderwijs (zie Beekhoven et al. 2018; Broek et al. 2019; Graauw et al. 2018). Het is voor scholen weliswaar verplicht om binnen het curriculum muziekonderwijs aan te bieden, maar de Inspectie van het Onderwijs monitort hier niet op.⁴ De vrees bestaat dan ook dat scholen weliswaar meer aan muziek doen in de drie jaar dat ze gebruik kunnen maken van subsidie vanuit de Impulsregeling, maar dat dit weer zal afnemen wanneer dit geld niet meer beschikbaar is. Vanaf dan wordt het voor scholen bijvoorbeeld moeilijker om een externe vakdocent muziek te bekostigen. Niettemin proberen de scholen dit zelf zo goed mogelijk te ondervangen, bijvoorbeeld door het aanschaffen en implementeren van een (digitale) muziekmethode, het aanschaffen van instrumenten, het opzetten van een leerlijn muziek en het beleggen van de verantwoordelijkheid voor muziekonderwijs bij een brede werkgroep (Beekhoven et al. 2018).

De zorgen over duurzaamheid gaan echter niet uitsluitend over geld. Ook benoemen verschillende regio's dat het enthousiasme dat er bij de ondertekening van het akkoord was, inmiddels een beetje lijkt te zijn weggeëbd. Als voorbeeld wordt genoemd dat scholen heel actief zijn in de aanloop naar het bijzondere moment met pers en koningin, maar daarna weer veel minder met muziek – en zeker met de verdiepende meerwaarde van muziekonderwijs – bezig zijn. Het voortzetten van de energie die er in de aanloop naar de ondertekening was en het aan boord houden van scholen blijkt kortom een uitdaging te zijn waarvoor verschillende regio's zich gesteld zien.

Een laatste bedreiging voor de duurzaamheid van de huidige inspanningen is dat in sommige regio's belangrijke partijen nog niet zijn aangehaakt. In één regio ontbreken bijvoorbeeld nog gemeentes, terwijl in een andere regio scholen met een sterk religieus profiel moeilijk te betrekken te zijn. Een vraag die binnen deze regio's leeft, is hoe je deze partners alsnog kunt activeren. Maar ook óf je dat wel zou moeten doen, en bijvoorbeeld niet veeleer je tijd en energie zou moeten steken in de scholen die écht graag meer muziekonderwijs willen aanbieden.

⁴ Verschillende gesprekspartners spreken dan ook de hoop uit dat de Inspectie van het Onderwijs dit op enig moment wel gaat doen.

Toekomst

Het aflopen van de Impulsregeling, moeite met het vasthouden van enthousiasme en het ontbreken van partijen binnen de MuziekAkkoorden worden kortom als de drie belangrijkste bedreigingen voor de duurzaamheid van de akkoorden gezien. Hoe kan Méér Muziek in de Klas de regio's hierin ondersteunen?

Om op de eerste plaats de financiële duurzaamheid te verhogen, is het van belang om de subsidieafhankelijkheid van de huidige inspanningen op het gebied van muziekonderwijs te verkleinen. Zoals we hierboven zagen, doen scholen dit deels al door met het geld van de Impulsregeling materialen en methodes aan te schaffen die hen ook zonder de aanwezigheid van een externe muziekdocent in staat stellen muziekles te geven.

In aanvulling hierop noemen de stuurgroepleden twee dingen die Méér Muziek in de Klas kan doen. Van belang is in elk geval om door te blijven gaan met het creëren van bewustwording van het belang van muziekonderwijs. Immers: als leerkrachten en scholen écht intrinsiek gemotiveerd raken om muziekonderwijs te geven, dan vergroot dit de kans dat zij ook zonder subsidie op zoek zullen gaan naar manieren om dit te doen. Daarnaast formuleren verschillende gesprekspartners de wens om hulp te krijgen bij het (leren) opzetten van private samenwerkingen, bijvoorbeeld via sponsoring. In een aantal regio's is dit wel geprobeerd, maar uiteindelijk niet (goed) gelukt. Bijvoorbeeld omdat bedrijven er niet echt op zaten te wachten, een concrete vraag ontbrak, of het moeilijk was om aan bedrijven duidelijk te maken wat de samenwerking hen zou opleveren. Méér Muziek in de Klas – zelf een mooi voorbeeld van een publiek-privaat gefinancierde organisatie – zou hierbij dan ook een ondersteunende rol kunnen vervullen.

Ook in het helpen vasthouden van de energie na de ondertekening van het akkoord zou een sterkere rol voor Méér Muziek in de Klas kunnen liggen. Nu ondersteunt de organisatie vooral in de aanloop naar het akkoord. Daarna wordt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de plannen neergelegd bij de partners die hun handtekening hebben gezet. Dat is ook nodig: het is immers de bedoeling dat de samenwerking ook onafhankelijk van Méér Muziek in de Klas kan bestaan. Wel schuift de organisatie na ondertekening van het akkoord nog regelmatig aan bij stuurgroepvergaderingen en fungeert de stichting daarbij als 'een strategische partner-op-afstand' (Méér Muziek in de Klas 2019b, 9).

Niettemin zouden sommige stuurgroepleden graag zien dat Méér Muziek in de Klas na de ondertekening van het akkoord zichtbaarder blijft, om op die manier de energie te helpen blijven vasthouden. Eén manier om dat te doen is door activiteiten op het gebied van inspiratie en kennisdeling te (blijven) organiseren, zoals recent tijdens de eerste landelijke terugkomdag voor stuurgroepen.

Voor dergelijke activiteiten op het gebied van kennisdeling benoemen de stuurgroepleden verschillende wensen. Eén daarvan is om activiteiten te ontwikkelen

die specifiek(er) ingaan op vragen en behoeftes die deelnemers van tevoren hebben doorgegeven. Ook voor bijeenkomsten gericht op specifieke doelgroepen, zoals projectleiders of schoolbestuurders, bestaat een wens. Daarnaast leeft in meerdere regio's de vraag hoe gemonitord en uitgedragen kan worden wat nu precies de opbrengsten van de convenanten zijn. Tot slot zou ook het bieden van inzicht in de verschillende programma's en regelingen op het gebied van muziekonderwijs een onderdeel van kennisdeling kunnen zijn. Nu wordt namelijk meermaals de angst geformuleerd dat mensen in de veelheid aan regelingen het overzicht dreigen te verliezen.

Voor het betrekken van scholen, overheden en muziekverenigingen die nu nog ontbreken binnen de MuziekAkkoorden, benoemen de regio's minder duidelijke wensen richting Méér Muziek in de Klas. Wel lijkt het van belang om ambassadeurs te blijven werven en aanstellen, gezien de netwerkrol die zij in verschillende regio's hebben gespeeld. Hierbij blijkt dat ambassadeurs die vanuit overheid of onderwijs aanschuiven de meeste impact maken. Ook is het waardevol om de kennisuitwisseling tussen regio's te blijven stimuleren: zo kunnen zij van elkaar leren hoe het draagvlak voor samenwerking vergroot kan worden.

Tot slot

Het jaarverslag van Méér Muziek in de Klas over 2018 heeft als titel *Nederland veroveren met muziek*. Wie anno 2019 de landkaart naast de reeds afgesloten MuziekAkkoorden legt, moet concluderen dat het bereiken van die doelstelling een flink eind gevorderd is. In vier van de twaalf provincies is er een provinciebreed MuziekAkkoord ondertekend. Daarnaast zijn in vele andere regio's de handen ineengeslagen om het muziekonderwijs te (gaan) verbeteren.

Toch is de landkaart nog niet volledig ingekleurd. In een aantal regio's liggen de kleurpotloden om dit alsnog te gaan doen al klaar, maar in sommige regio's – zoals de Randstad met haar hoge dichtheid aan scholen en muziekverenigingen – zal dit nog een uitdaging worden. Bovendien ontbreken ook binnen de MuziekAkkoorden die reeds zijn afgesloten nog belangrijke partners.

En zelfs als het gelukt is om heel Nederland in te kleuren, zit het werk er nog niet op. Want Nederland veroveren met muziek is één ding, maar het land ook veroverd houden is een tweede. Uit de gesprekken met de stuurgroepen, maar ook uit eerdere onderzoeken, blijkt dit de grootste zorg te zijn, en daarmee waarschijnlijk ook het belangrijkste aandachtspunt voor Méér Muziek in de Klas in de komende jaren. Zodat bezoekers van Mytyschool de Sprienke niet alleen nú uit alle klaslokalen muziek horen komen, maar ook morgen nog.

Literatuur

- Beekhoven, S. et al. (2018) *Onderzoek Impuls Muziekonderwijs: eerste opbrengsten van de Impuls Muziekonderwijs in het primair onderwijs*. Utrecht: Sardes.
- Broek, A. van den et al. (2019) *(Meer) muziekonderwijs als doel en middel: tussentijds onderzoek naar het stimuleringsprogramma muziekonderwijs*. Nijmegen: ResearchNed.
- CBS (2019) 'Onderwijsinstellingen; grootte, soort, levensbeschouwelijke grondslag'. Op: www.opendata.cbs.nl, 30 augustus.
- Graauw, C. de en C. Beemster (2018) *Impact van Méér Muziek in de Klas: onderzoeksrapport*. Rijen: Claudia de Graauw Effectmeting & Doelbereik.
- Méér Muziek in de Klas (2019a) 'Handboek voor meer muziek in de klas'. Op: www.meermuziekindeklas.nl.
- Méér Muziek in de Klas (2019b) *Jaarverslag 2018: Nederland veroveren met muziek*. Amsterdam: Méér Muziek in de Klas.
- Méér Muziek in de Klas Lokaal Groningen (2018) *14 november 2018: 1 jaar Méér Muziek in de Klas Lokaal Groningen*. Groningen: Méér Muziek in de Klas Lokaal Groningen.